

Sibiriens ängel – kvinnan som räddade krigsfångar

Berättelse

Elsa Brändström föddes 1888 i Sankt Petersburg i Ryssland. Hennes pappa var svensk officer och diplomat, vilket gjorde att familjen levde ett bekvämt liv. Men Elsa märkte tidigt orättvisor omkring sig, och hon glömde dem aldrig.

När första världskriget bröt ut 1914 fanns det tusentals tyska och österrikiska soldater i ryska fångläger långt borta i Sibirien. Många av dem dog av kyla, hunger och sjukdomar, eftersom förhållandena var fruktansvärda. År 1915 reste Elsa dit för Svenska Röda Korset. Sverige var neutralt, och därför fick hon resa in i landet för att hjälpa fångarna och kontrollera lägren.

Det hon såg var värre än hon kunnat tänka sig. I vissa läger dog nästan alla fångar. Elsa organiserade sjukvård, delade ut mat och kläder och försökte få fångarna behandlade som människor. Hon arbetade trots att hon själv riskerade livet. Hon smittades till och med av fläcktyfus, en farlig sjukdom, men hon fortsatte ändå. Tusentals män överlevde tack vare henne, och soldaterna började kalla henne "Sibiriens ängel".

Arbetet var inte bara hårt utan också farligt på ett annat sätt. Under oroligheterna i Ryssland blev hon anklagad för spioneri och hotades med döden, men hon frigavs till slut. År 1920 återvände hon till Sverige, sjuk och utsliten.

Elsa kunde ha valt ett lugnt liv, men det gjorde hon inte. Hon skrev en bok om fångarnas öden och reste runt och samlade in pengar. Med pengarna byggde hon hem för före detta fångar och ett barnhem för krigets föräldralösa barn i Tyskland.

År 1929 gifte hon sig med den tyske professorn Robert Ulich, och de fick en dotter. När nazisterna tog makten i Tyskland flyttade familjen 1934 till USA. Där fortsatte Elsa att hjälpa människor: hon ordnade så att hundratals flyktingar undan nazismen fick uppehållstillstånd, och hon öppnade en restaurang i Cambridge där flyktingar kunde få arbete.

Elsa Brändström dog 1948 i USA. Hennes liv visar att en enda människa, med mod och beslutsamhet, kan göra skillnad för tusentals andra.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
diplomat	person som representerar sitt land i ett annat land
orättvisa	när någon behandlas fel eller sämre än andra
krigsfånge	soldat som har tagits till fånga under ett krig
förhållanden	hur situationen eller livet är på en plats
neutral	ett land som inte deltar i kriget, varken på den ena eller andra sidan

ORD	FÖRKLARING
organisera	planera och ordna så att något fungerar
fläcktyfus	en farlig smittsam sjukdom
anklaga	säga att någon har gjort något fel
spioneri	att i hemlighet samla information åt en fiende
föräldralös	ett barn som inte längre har sina föräldrar
uppehållstillstånd	tillstånd att bo i ett land
beslutsamhet	att vilja något starkt och inte ge upp

Läsförståelsefrågor

---

1. Var och när föddes Elsa Brändström?
2. Varför kunde Elsa resa in i Ryssland för att hjälpa krigsfångarna?
  1. Hon var själv soldat i kriget.
  2. Hon kom från ett land som inte deltog i kriget.
  3. Hon var gift med en rysk officer.
3. Vad hände med Elsa medan hon arbetade i lägren?
  1. Hon blev sjuk i fläcktyfus men fortsatte ändå.
  2. Hon vägrade att gå in i de farliga lägren.
  3. Hon reste hem direkt när hon blev rädd.
4. Vad gjorde Elsa när hon hade kommit tillbaka till Sverige?
  1. Hon slutade hjälpa människor och levde lugnt.
  2. Hon skrev en bok och samlade in pengar till fångar och barn.
  3. Hon blev själv soldat i ett nytt krig.
5. Varför flyttade familjen till USA 1934?
  1. De ville bli rika i Amerika.
  2. De ville lämna Tyskland när nazisterna tog makten.
  3. Elsa hade fått ett arbete på ett sjukhus där.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Många krigsfångar i Sibirien dog av kyla och sjukdom.
  2. Elsa fick ett pris av den ryska regeringen för sitt arbete.
  3. I USA hjälpte Elsa flyktingar att få uppehållstillstånd.
7. Soldaterna kallade Elsa för "Sibiriens ängel". Vad säger det smeknamnet om hur de såg på henne? (öppen fråga)
8. Texten avslutas med att "en enda människa kan göra skillnad för tusentals andra". Hur visar Elsas liv att detta är sant? (öppen fråga)
9. Varför var Elsas arbete farligt på fler än ett sätt? Ge två exempel från texten.
10. Elsa "kunde ha valt ett lugnt liv, men det gjorde hon inte". Vad tror du att detta säger om henne som person? (inferensfråga)

Facit

1. Hon föddes 1888 i Sankt Petersburg i Ryssland.
1. Hon kom från ett land som inte deltog i kriget (Sverige var neutralt).
1. Hon blev sjuk i fläcktyfus men fortsatte ändå.
1. Hon skrev en bok och samlade in pengar till fångar och barn.
1. De ville lämna Tyskland när nazisterna tog makten.
1. ja b) det står inte i texten c) ja
- Exempel på svar: Att de såg henne som en räddare, någon god som kom till dem i en hopplös och mörk situation och gav dem hopp.
- Exempel på svar: Hon räddade tusentals krigsfångar, byggde hem och barnhem och hjälpte hundratals flyktingar. En person hjälpte alltså väldigt många.
- Exempel på svar: Hon kunde själv bli smittad av farliga sjukdomar (hon fick fläcktyfus), och hon anklagades för spioneri och hotades med döden.
- Exempel på svar: Hon var modig, osjälvisk och brydde sig mer om andra än om sin egen bekvämlighet och säkerhet.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Temat är civilkurage och humanism. Texten passar för samtal om mod, ansvar för andra och vad en enskild människa kan åstadkomma. Koppla gärna till nutida humanitärt arbete och Röda Korset.

Diskussionsfrågor

- Vad tror du fick Elsa att fortsätta sitt farliga arbete, trots att hon riskerade livet?
- Finns det människor i vår tid som gör liknande saker som Elsa? Ge exempel.
- Är det viktigt att hjälpa människor i andra länder, även om man inte känner dem? Varför, eller varför inte?
- **Skriv (4–5 meningar):** Berätta om en person du beundrar för att hen hjälper andra. Vad gör personen, och varför beundrar du hen?

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (SKBL): Elsa Brändström – <https://www.skbl.se/sv/artikel/ElsaBrandstrom>
- Wikipedia (engelska): Elsa Brändström – https://en.wikipedia.org/wiki/Elsa_Br%C3%A4ndstr%C3%B6m
- Populär Historia: Elsa Brändström – riskerade livet för krigsfångarna – <https://populärhistoria.se/krig/forsta-varldskriget/elsa-brandstrom-riskerade-livet-for-krigsfangarna>
- Världens Historia: Sibiriens ängel – <https://varldenshistoria.se/krig/forsta-varldskriget/sibiriens-angel>
- 1914-1918-Online (WW1 Encyclopedia): Brändström, Elsa – <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/brandstrom-elsa/>

Fakta granskad i juni 2026. Elsa Brändström föddes 26 mars 1888 i Sankt Petersburg och dog 4 mars 1948 i Cambridge, Massachusetts, USA (i cancer). Hon arbetade för Svenska Röda Korset i krigsfångeläger i Sibirien 1915–1920 under första världskriget och kallades "Sibiriens ängel". Hon insjuknade i fläcktyfus 1919 och återvände till Sverige 1920. 1929 gifte hon sig med den tyske pedagogen Robert Ulich; dottern Brita föddes 1932. Familjen flyttade till USA 1934 (Ulich fick tjänst vid Harvard) för att lämna Nazityskland, och i USA hjälpte hon flyktingar undan nazismen. Osäkerhet finns kring exakt dödsorsak (anges som bröstcancer eller bencancer i olika källor) och detaljer kring hennes arrestering i Sibirien (årtal anges varierande som 1918/1920).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.